

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Висвітлено напрямки перспективного розвитку освітньої політики в умовах глобалізації та доведено важливість першочергового вирішення проблем, пов'язаних із розвитком науково-дослідного сектора вищої освіти України. Виділено проблемні аспекти української освітньої системи, що потребують подальшого вивчення та вирішення за умов ведення відповідної вимогам часу освітньої політики.

Ключові слова: освітня політика, науково-дослідний компонент, глобалізація.

Освещены направления перспективного развития образовательной политики в условиях глобализации и доказана важность первоочередного решения проблем, связанных с развитием научно-исследовательского сектора высшего образования Украины. Выделены проблемные аспекты украинской образовательной системы, которые нуждаются в дальнейшем изучении и решении при условиях ведения соответствующей требованиям времени образовательной политики.

Ключевые слова: образовательная политика, научно-исследовательский компонент, глобализация.

The article analyses perspective lines in development of educational policy under the conditions of globalization and underlines the importance of a number of pressing problems associated with the development of scientific and research sector of higher education system of Ukraine. The aspects of the system that need to be studied and improved to satisfy modern requirements of new educational policy have been pointed out.

Key words: educational policy, research component, globalization.

Політики та вчені різних галузей знань надають освіті значення вагомої складової національної безпеки, запоруки майбутнього суспільства й країни, основи державотворення тощо. Кожна із складових діяльності держави: економічна, політична, екологічна, військова, інформаційна та ін. для безпечного функціонування потребують висококваліфікованих спеціалістів, якість підготовки яких безпосередньо залежить від конструктивних впливів на процес становлення нової освітньої парадигми, керівництво якою здійснюється через державну освітню політику.

Організація роботи держави у напрямку ведення освітньої політики є одним із кризових моментів традиційної освітньої системи, який потребує нагального вирішення. Свідченням цього є соціологічні опитування, проведені серед молоді. За результатами яких 54 % опитаних вважають, що ситуація в освіті України останнім часом погіршилась, і лише 11 %, що покращилася [1].

Незважаючи на те, що протягом останніх років питанню управління освітою присвячувалися

дослідження таких науковців, як В. Гальперіна [2], Д. Дзвінчук [3], А. Мазак [4] та інших, процес становлення й розвитку державного, а тим більше державно-громадського, управління освітою, в контексті політичної та освітньої модернізації українського суспільства, залишається недостатньо вивченими.

Погоджуючись з поглядами таких науковців України як [5; 6; 7; 8] й закордону [9; 10; 11] та ін., зазначимо, що найбільш істотний вплив на освітню сферу має глобалізація, як стабільна тенденція формування єдиної світової цивілізації та основна закономірність сучасного її розвитку.

Відповідно до актуальності вивчення даної проблеми сформовано мету статті, яка полягає у висвітленні напрямків перспективного розвитку освітньої політики в умовах глобалізації та доведенні важливості першочергового вирішення проблем, пов'язаних із розвитком науково-дослідного сектора вищої освіти України.

Глобалізація, об'єднуючи в собі наступні складові: взаємозв'язок на рівні «світова економіка –

національна держава», «людина-природа», «людина-суспільство», «людина-технології» тощо, безпосередньо чи опосередковано здійснює значний вплив на формування освітньої політики держави та громадськості, здатної сформуваати адекватну вимогам часу освітню систему.

До найбільш масштабних передумов розвитку освітньої політики ми відносимо глобальні процеси, як такі, що, на нашу думку, мають суттєвий вплив на формування й розвиток якісної системи освіти та управління нею. На рис. 1. «Напрямки розвитку освітньої політики України» нами відображено основні вектори діяльності державно-громадського управління, які, зазнаючи суттєвого впливу глобалізації, потребують модернізації.

Перш ніж детальніше розглянути питання перспектив розвитку освітньої політики в Україні, визначимося із суттю поняття «освітня політика». На основі аналізу методологічних та термінологічних проблем дослідження освітньої політики нами розроблено наступне трактування суті поняття «освітня політика»: освітня політика – це цілеспрямована, поєднана з активною інноваційною політикою країни, діяльність особи, суспільства, державних та міжнародних органів й установ управління освітою, спрямована на

національну систему освіти з метою побудови нової, заснованої як на національних освітніх традиціях, так і на сучасних позитивних світових тенденціях розвитку освіти, моделі освітньої системи, що відповідає актуальним і перспективним потребам особи, суспільства і держави.

Серед висвітлених напрямків розвитку освітньої політики, особливої уваги потребує науково-дослідний компонент. Даний компонент розвитку освітньої політики, підпадаючи під вплив глобальних перетворень та взаємодіючи з іншими сферами (фінансова, нормативно-правова, навчально-виховна, інформаційно-комунікативна, інформаційно-технологічна та сфера моніторингу, які в сукупності творитимуть нову парадигму освіти) є зеленим світлом для України на шляху до отримання відповідного статусу серед розвинених країн світу.

Сьогодні ж, беручи до уваги, наприклад, «давоський» Індекс конкурентоспроможності економічного зростання за 2007-2008 роки, Україна за кількістю інженерів і вчених в перших 25 %, а за часткою експорту, яка припадає на високі технології (всього лише понад 8 %) – серед останніх [12], що свідчить про недостатність проведених робіт у даному напрямі.

Рис. 1. Напрямки розвитку освітньої політики України

Відсутність належної уваги керівництва держави до понять, які є одними із необхідних компонентів вдосконалення сучасної системи вищої освіти («освітньо-науковий комплекс», «фундаментальні науки і високі технології», «нано- і фемтосектори досліджень» тощо), усвідомлене використання яких є визначальною передумовою об'єктивного підходу до сучасного стратегічного планування державного рівня [6, с. 184], тягне за собою ряд проблем, пов'язаних із входженням нашої країни у «суспільство знань», а відтак, утримання належної позиції в освітньому європросторі.

Так, беручи участь у Шостій Рамковій Програмі (FP6) Комісії Європейського Союзу, метою якої була інтеграція науки та розвитку техніки всіх європейських країн, українські науковці вже працювали за такими пріоритетними тематичними напрямками досліджень країн ЄС, як:

- геноміка і біотехнології для охорони здоров'я;
- технології інформаційного суспільства;
- нанотехнології і нанонауки, багатофункціональні матеріали, нові пристрої і виробничі процеси;
- аеронавтика і космос;

- безпека і якість продуктів харчування;
- стійкий розвиток, глобальна зміна клімату і екосистеми;
- населення і питання керування в суспільстві, заснованому на знаннях [13].

Зважаючи на активний розвиток науково-технічної (інноваційної) дослідницької діяльності у світі загалом та в Україні зокрема, людство повинно прагнути до вдосконалення власного інтелектуального потенціалу з метою наближення до рівня видозміненої чи нової цивілізації, здатної долати фатальні, для життєдіяльності соціуму, виклики сьогодення. Науково-технічний процес сьогодні перебуває на стадії бурхливого розвитку, наближуючись до детального вивчення та практичного застосування здобутків у галузі високих технологій. Українська вища школа, а особливо її науково-дослідний сектор, потребує поетапного проходження, за умов сприяння держави, таких етапів: розвитку інформаційно-комп'ютерної техніки та Інтернету (глобальних інформаційно-комунікаційних мереж); появи та застосування нанороботів; перебудови та

вдосконалення організму (тіла) людини за допомогою, наприклад, нанотехнологій; перебудови й вдосконалення інтелекту (свідомості) людини (як один із напрямків – злиття свідомості людини з комп'ютером, зберігаючи при цьому людську біоіндивідуальну основу).

Сучасний світ, на нашу думку, вже починає проходити перші три етапи, про що свідчать наукові дослідження у галузі нанонаук [14; 15; 16; 17]. І, хоча стадії перебудови й вдосконалення свідомості людини та злиття її з комп'ютером ще не досягнуто, проте дослідження штучного інтелекту тривали і тривають. У статті «До 2050 року можливості комп'ютерів і людського розуму зрівняються», Дж. Ратнер, головний директор з технологій корпорації, заявив, що «до 2050 року машини можуть зрівнятися з людським розумом за своїми можливостями сприйняття реального світу. ... дослідницькі лабораторії Intel уже займаються розробкою нових людино-машинних інтерфейсів, що зближують світ людей і комп'ютерів, і, ... що в майбутньому можливості штучного інтелекту навіть перевершать людські...» [17].

Зважаючи на висвітлені вище тенденції науково-технічного прориву, варто стверджувати, що розвиток цивілізації у даному напрямку вимагає суттєвих змін не тільки у системі освіти, в напрямку підготовки спеціалістів відповідної кваліфікації, а й у структурі та діяльності органів управління освітою, як основного дороговказу модернізаційних та трансформаційних змін у державі.

Саме вирішення проблем, пов'язаних із науково-технічною складовою розвитку освітньої політики, допоможе формуванню нового покоління, здатного до нового інтелектуального прориву, докорінної зміни ситуації та повороту до розуму і моральних пріоритетів. А також сприятиме руху нашого суспільства до «суспільства знань», де розподіл за секторами (сільське господарство, промисловість, сфера послуг (управління, освіта та ін.) буде або 5 : 15 : 80, або 1 : 9 : 90 [18, с. 10].

Відповідно до вище сказаного констатуємо, що модернізаційні процеси в освіті потребують

реформ у системі державно управління даною галуззю. Цей процес повинен привести національну вищу освіту у відповідність до основних принципів європейського освітнього простору: збереження нерозривного зв'язку з науковою діяльністю; налагодження партнерських зв'язків та затвердження спільних програм, з метою розвитку європейських університетів; доступність й безперервність освіти тощо.

Обдумані зміни освітньої політики можуть стати рушійною силою й каталізатором реформ в усіх сферах життя людини. Саме освітня політика, як сформульована і оголошена програма конкретних, у змісті і часовому проміжку, дій щодо модернізації системи освіти, повинна бути визначальним інструментом впливу держави на дану галузь та індикатором збереження, розвитку, зміцнення інтелектуальної могутності України, її конкурентоспроможного виходу на світову арену. Вирішення проблем, пов'язаних із науково-дослідною діяльністю вищих навчальних закладів – це лише початок роботи органів державно-громадського управління освітою. Подальшого вивчення та вдосконалення потребують такі проблемні аспекти української вищої освіти, що сьогодні належать до сфери державної освітньої політики, як оновлення відповідно до змін, зумовлених приєднанням до Болонської угоди, нормативно-правової бази, як модернізація системи фінансування, питання децентралізації управління освітою, оновлення змісту навчальних програм і планів (включення у них уніфікованого компонента «європейський вимір» тощо), питання автономії ВНЗ, осучаснення процесу організації навчання, нерозглянутими є питання моніторингу поточної і перспективної ситуації на ринку праці, вирішення якого допоможе уникнути масового безробіття та підготовки надлишку спеціалістів певної кваліфікації, розробка програми дій спрямованих на покращення якості та конкурентоспроможності української вищої освіти та ін., що є предметом наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головатий М. Вища освіта і державна політика України / М. Головатий. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міжрегіональної академії управління персоналом. – Режим доступу: // www.maup.com.ua/news/php.
2. Гальперіна В.О. Освітня політика в трансформаційному суспільстві: соціально-філософський аналіз: Автореф. дис. ... канд. філос. наук [Текст] / В.О. Гальперіна. – К., 2003. – 19 с.
3. Дзвінчук Д.І. Сучасні тенденції розвитку та управління освітою: Автореф. дис. ... доктора філос. наук: 09.00.10 [Текст] / Д.І. Дзвінчук. – АПН України; Інститут вищої освіти. – К., 2007. – 37 с.
4. Мазак А.В. Управління освітньою галуззю в умовах становлення громадянського суспільства в Україні: регіональний аспект: Автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 [Текст] / А.В. Мазак. – Національна академія держ. управління при Президентові України. – К., 2005. – 20 с.
5. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу [Текст] / Андрущенко В.П. – К.: ТОВ «Атлант ЮЕмСі», 2005. – 498 с.
6. Дзвінчук Д.І. Освіта в історико-філософському вимірі: тенденції розвитку та управління [Текст]: Монографія / Д.І. Дзвінчук. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 378 с.
7. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) [Текст] / В.Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.

8. Плавич В.П. Становлення нової освітньої парадигми XXI ст. [Текст]: Монографія / В.П. Плавич. – Одеса: Астропринт, 2005. – 120 с.
9. Канаев Н.М. Глобализация и высшее образование. Взгляд из ЮНЕСКО [Текст] / Н.М. Канаев // Философия образования. – 2005. – № 1(12). – С. 26-31.
10. Семенов С.Н. Российская высшая школа в условиях глобализации [Текст] / С.Н. Семенов, А.Н. Семенова // Философия образования. – 2005. – № 1(12). – С. 31-32.
11. Макбурни Г. Глобализация как политическая парадигма высшего образования сегодня [Текст] / Г. Макбурни // Высшее образование сегодня. – 2001. – № 1. – С. 46-55.
12. Рибалкін О. Яка реформа потрібна вищій школі? [Електронний ресурс] // Сайт освітнього порталу. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/>.
13. Шоста рамкова програма Комісії Європейського Союзу [Електронний ресурс] // Інформаційний сайт Міжнародного наукового центру технології програмування ТЕХНОСОФТ Державного комітету зв'язку та інформатизації України. – Режим доступу: <http://www.tehnosoft.kiev.ua/ist/>.
14. Корсак К.В. Освіта, наука і економіка знань [Текст] / К.В. Корсак, С.К. Корсак // Науковий світ. – 2004. – № 5. – С. 2-4.
15. Семеновоженко В. Україна в координатах постіндустріального світу [Текст] / В. Семеновоженко // День. – 2004. – № 185 (14 жовтня). – С. 4.
16. Ратнер М. Нанотехнологія [Текст] / М. Ратнер, Д. Ратнер. – М.: Вільямс, 2004. – 234 с.
17. К 2050 году возможности компьютеров и человеческого разума сравняются [Електронний ресурс] // Интеллектуальный бизнес в России и за рубежом. Экспертно-аналитический Портал. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/corporate/2008/08/22/1751>.
18. Дзвінчук Д. Суспільство знань [Текст] / Д. Дзвінчук // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 78. – 19 квітня. – С. 10.

Рецензенти: Пронь С.В. – д.і.н., професор;
Сорока С.В. – к.політ.н., в.о. доцента.

© Дзвінчук Д.І., Баран М., 2009

Надійшла до редакції 10.12.2009 р.